

Круп'як Ірина Йосифівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Круп'як Лідія Богданівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу,
ЗУНУ, м. Тернопіль

ІНВЕСТИЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

В сучасних умовах забезпечення сталого економічного розвитку держави зумовлює необхідність не лише впровадження соціальних новацій, зміни пріоритетів та цілей розвитку, але й залучення достатнього обсягу інвестицій, оскільки сталість економічної системи вказує на здатність зберігати рух уздовж позитивної траєкторії зростання в силу її негативних складових. Обсяг залучених в економіку держави інвестицій є одним із важливих критеріїв ефективності її функціонування. Інвестування виступає одночасно альтернативним та взаємодоповнюючим джерелом фінансового забезпечення сталого економічного розвитку країни. Відтак, належна інвестиційна спроможність як здатність держави формувати та ефективно використовувати інвестиційні ресурси забезпечує умови її виходу з економічної кризи, структурні зрушення в економіці, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності.

Інвестиційні процеси в Україні протягом тривалого періоду характеризуються суперечливими тенденціями, серед яких: диспропорційність розподілу інвестиційних ресурсів, низька ефективність використання залучених інвестицій, нерозвиненість інвестиційного ринку, наслідком якої є фактична відсутність зовнішніх джерел інвестиційної діяльності для підприємств, неефективна реалізація цільових програм, незначний економічний та соціальний результат від капіталовкладень для економіки. Підтвердженням цього є структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2017-2021 роках (рис. 1).

Так, у 2017-2021 роках основним джерелом фінансування капітальних інвестицій в державі традиційно залишалися власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких було здійснено більше половини усіх капіталовкладень. У 2017 році їх частка у загальному обсязі складала 69,9%, зросла на 1,4% у 2018 році, у 2020 році частково скоротилася до 66,5% і знову зросла на 2,1% у 2021 році в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року та складала в загальному обсязі 68,6%.

Протягом досліджуваного періоду активно скорочувався обсяг капітальних інвестицій за рахунок коштів населення на індивідуальне житлове будівництво – з 32228,1 млн грн у 2017 році до 20590,8 млн грн у 2020 році, що

склав 4,9% загального обсягу інвестицій, у 2021 році значення даного показника зросло до 5,4%.

Практично відсутнє було фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів, що зумовлене незадовільним інвестиційним кліматом у державі. Виняток становив лише 2017 рік, у якому обсяг іноземних інвестицій склав у загальному обсязі 1,4%, однак скоротився до 0,1% у 2021 році.

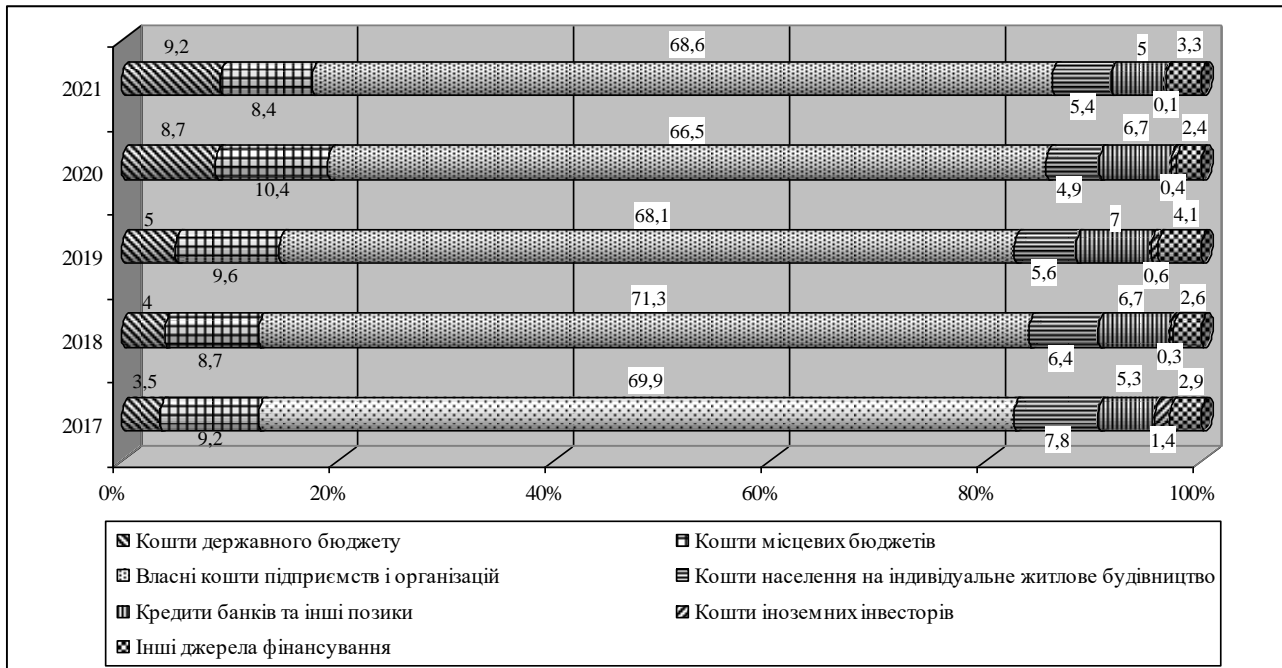

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Україні у 2017-2021 роках

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України.

Кошти державного бюджету, що спрямовуються на капіталовкладення у 2017 році становили 14324,6 млн грн, у 2019 році ця сума зросла до 29536,7 млн грн або з 3,5% до 5% загального обсягу інвестицій. У 2021 році частка коштів державного бюджету суттєво зростає до 9,2% у загальному обсязі відповідних інвестиційних ресурсів. За рахунок коштів місцевих бюджетів було освоєно 9,2% загального обсягу капіталовкладень, що є досить високим показником, у 2020 році значення даного показника зросло до 10,4% та скоротилось до 8,4% у 2021 році.

Отже, в Україні при незначному бюджетному та обмеженому іноземному фінансуванні капітальних інвестицій низькою залишається інвестиційна спроможність сталого розвитку економіки країни. Така ситуація пояснюється невирішеністю питань, пов'язаних з підвищенням зацікавленості в інвестуванні вітчизняних, іноземних інвесторів, збільшенням обсягів інвестицій з усіх можливих джерел та їх спрямуванням на реалізацію стратегічних цілей сталого економічного розвитку держави.

Важливим джерелом нарощення інвестиційної спроможності держави є іноземні інвестиції. Залучення коштів іноземних інвесторів сприяє активізації

інвестиційного процесу, впровадженню нових технологій, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу держави. В умовах недостатності внутрішніх фінансових ресурсів, зовнішні інвестиції означають можливість використання акумульованих за кордоном коштів для розвитку конкретних підприємств, що сприятиме сталому розвитку економіки держави. Разом з тим, існують об'єктивні причини, які зменшують можливість залучення іноземних інвестицій. Найвагомішими перешкодами залучення інвестицій в економіку України є недосконалість законодавства стосовно іноземного інвестування та його нестабільність, нерозвиненість інфраструктури, постійні зміни в рівнях митних платежів. При цьому, іноземний інвестор хоче мати гарантію, що умови інвестування мінятися не будуть. Він повинен бути впевненим у тому, що будь-які зміни в законодавстві не погіршать комерційних результатів його діяльності, на досягнення яких він розраховував, приймаючи рішення про свої капіталовкладення у визначений ним проект.

Повернення іноземної інвестиції, а також прибутків, доходів, одержаних іноземним інвестором від інвестиційної діяльності в Україні, здійснюється іноземним інвестором з інвестиційного рахунку в гривнях та в іноземній валюті за прямою або портфельною інвестицією на інвестиційний рахунок іншого іноземного інвестора. При цьому, проблема вільного переказу капіталів і переміщення отриманих доходів з території однієї держави на територію іншої стосується безперешкодного вивозу поточних доходів інвестора (дивідендів, відсотків, роялті), сум, виплачуваних у погашення позик, вивозу первісних капіталовкладень; коштів, що виникають при ліквідації чи припиненні інвестиційної діяльності, частковому або повному продажу капіталовкладень; компенсації, одержуваної інвестором у випадку вилучення його власності; будь-яких інших платежів у зв'язку з капіталовкладеннями.

Необхідність залучення зовнішніх позикових коштів зумовлюють бюджетні дефіцити, залежність від імпорту енергоносіїв, від'ємне сальдо платіжного балансу, а також потреби технічного переозброєння більшості галузей національної економіки. Такі запозичення дозволяють збільшити сукупні витрати при нижчому рівні національного доходу та обсяги інвестицій, що не забезпечуються внутрішніми заощадженнями. При цьому виконання зовнішньоборгових зобов'язань призводить до вилучення значної частки фінансових ресурсів держави зі сфер нагромадження та внутрішнього споживання, що пригнічує виробництво, сприяє неплатоспроможності країни, знижує її інвестиційну привабливість. Залучення у значних обсягах кредитів міжнародних фінансових організацій та неконтрольоване надання державних гарантій може також спровокувати кризу державної заборгованості. Водночас за умови дії ефективного боргового менеджменту державні запозичення на міжнародному фінансовому ринку можуть стати стимулом для внутрішніх капіталовкладень та інструментом сталого економічного розвитку [2].

Зростання обсягів виробництва за рахунок залучення прямих іноземних інвестицій набуває особливого значення в умовах економічної кризи. Так, вища інвестиційна спроможність держави викликає ефект мультиплікатора відносно

економічного росту. В даному випадку обладнання імпортується, але виробництво в результаті потребує значного збільшення випуску продукції місцевими постачальниками, що стимулює зростання в інших галузях промисловості. Це зумовлює специфічний ефект мультиплікатора модернізації: вищі вимоги підприємств з іноземними інвестиціями змушують постачальників підвищувати якість продукції, чітко виконувати графіки поставок, як наслідок прискорюється технологічний прогрес.

Таким чином, підтримка інвестиційної спроможності економічного розвитку держави має супроводжуватися структурною перебудовою виробництва з обов'язковим дотриманням принципів сталості. Важливими аспектами розвитку є вирішення соціально-економічних та екологічних проблем, прискорення розвитку людського капіталу, впровадження інновацій, стимулювання організації високотехнологічних виробництв. Для виконання цих завдань доцільно орієнтувати інвестиційну політику держави на вибіркоче стимулювання інвестиційної діяльності згідно з обраними пріоритетами, а також на створення привабливого інвестиційного клімату з урахуванням основних територіальних переваг. При цьому, покращити інвестиційний клімат країни доцільно за рахунок різноманітних заходів, зокрема забезпечення чіткого правового поля інвестиційної діяльності, макроекономічної та політичної стабільності, запровадження податкових та митних пільг, дотацій, субсидій, субвенцій і бюджетних позик на розвиток пріоритетних сфер економіки, подолання бюрократичних бар'єрів, корупції, забезпечення правового захисту інвестицій, покращення інформаційного забезпечення та інвестиційної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Денисенко М. П., Шапошнікова О. М., Будякова О. Ю. Економічні заходи державного управління щодо залучення інвестицій. *Державне управління*. 2020. № 1 (3). С. 53-65.
2. Круп'як І. Й., Круп'як Л. Б. Теоретичні домінанти сталого економічного розвитку держави. *Ефективна економіка*. 2020. Вип. 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2020/90.pdf
3. Обушний С. М., Мельник О. О. Сучасні тенденції залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. № 4 (52). С. 52-59.